

УЛУТТУК БАНККА 25 ЖЫЛ!

УЛУТТУК БАНК: КЕЧЭЭ, БҮГҮН ЖАНА ЭРТЕН

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 25 жылдыгына карата "Кыргыз Республикасындагы банк системасынын түзүлүшү жана онукусу: чакырыктар жана аларды чечүү жолу" атальшытагы конференция болуп оттеги. Ага Улуттук банктын, Жогорку Консиститин, екмөттүн окуйдору жана көз карандысыз экспертер катышты. Конференциянын жүрүшүндө Улуттук банктын басын откөн жолу, анын өлкөнүн онукусунө кошкон салымы, андагы инновациялык жаңылыктар жана башка темаларда баяндамалар окулуп, кызуу талкуу жүргүзүлдү.

УЛУТТУК БАНКТЫН 25 ЖЫЛДЫК ИИГИЛИКТҮҮ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ

СССР тарап, Кыргызстан эгемендүүлүк алышы менен жаңы чакырыктарга түш болду. 1992-жылы жылдык инфляция 2 мин пайызга жетип калган. Ошондо улуттук валютаны киргизүү чечими кабыл алынган. Буга чейин ошол эле жылдын июнь айында мурдагы постсоветтик республикалардан Эстония өз валютасын иитиликтүү киргизген болчу. Бирок Кыргызстанга Эстониянын жолу менен кетүү мүмкүн эмес эле. Себеби экономикасын Европагабагыттаган Эстонияга салыштырмалуу Кыргызстанда мындаи мүмкүндүк жокко эсе эле.

"Кыргыз Республикасынын онукусунун ар кандай этаптарында акча-кредиттик, банк секторундагы структурасынын өзгөчөлүктөрү" атальшытагы баяндама жасаган Улуттук банктын 1994-1998-жылдардагы төрагасы **Марат Султановдун** айтмында, ошол учурда көз карандысыз акча-кредиттик саясат жүргүзүү үчүн Кыргызстан өзүнүн улуттук валютасы өзгөрүмлөлүү алмашуу курсу менен борбордук банк түзүү механизмин тандап алган. Ал учурда негизги максат инфляцияны төмөндөтүү жана төлөм системасын мэгил талаптарына тууралоо болгон. Себеби төлөм системасынын баш аламан болгонун ошол учурда иштегендөр билет. Мына ушундай аракеттердин натый-жасында 1994-жылдын аягына

карата өлкөде инфляция откөн жылдарга салыштырмалуу төмөндөп, төлөм системасын аздыр-көптүр жөнгө салууга мүмкүн болгон.

Экономикалык ар түрдүү чакырыктарга карабастан бүгүнкү күнде Улуттук банк өзүн мамлекеттик институт катары көргөз алды. Акыркы учурда Улуттук банк дүйнөлүк экономикадагы, коомдогу өзгөрүүлөргө жараша иш алып барууну колго алууда.

Улуттук банктын төрагасы **Толкунбек Абыгуловдун** айттында, Улуттук банкта автоматташтыруу буюнча чоң долбоор иштелип жатат. Ага ылайык, отчөттор электрондук түргө өткөрүлүп, аларды тапшыруу женилдейт.

Ошондой эле акыркы учурда жыл сайын көптөгөн кишилер финанссылоонун исламдык принциптерине кайрылып жатышат. Алардын кызыкчылыгын четке кагууга болбайт. Аларга да финанссылык ресурстар жеткиликтүү болушу үчүн ислам банкингин онүктүрүү керек. Учурда Кыргызстанда финанссылоонун ислам принциптери менен 4 микрокредиттик компания иш алып барууда. Андан тышкary "ЭкоИсламик банктын" ичинде исламдык төрөз бар. Бул процесс Кыргызстанда жүрүп жатат. Буюрса, "Ислам онүктүрүү банкы" менен биргеликтө келечекте жаңы ислам принциптерин ишке ашырган банк ачылмакчы.

Конференциянын жүргүзүлүндө Улуттук банктын төрагасы Толкунбек Абыгулов "Улуттук банк: кечээ, бүгүн жана эртең" деген темада баяндама жасап жатып, учурда геосаясий тирештер-

дин күчөшү, экономикалык түркүзүлүктүн сакталышы жана интеграциялык процесстерде Кыргызстандын катышып жатканына байланыштуу бүгүнкү күн өлкө жана Улуттук банк үчүн маанилүү учур экенине токтолдуу.

Анын пикири буюнча,

Кыргызстан эгемендүүлүк алгандан бери алдыга кадам жасап, кыска убакыттын ичинде кирешеси төмөн өлкөлөрдүн катарынан чыга алды. Экономиканын жылдык өсүшү 4,6 пайызга жетти. Инфляция төмөн болуп, улуттук валютанын наркы постсоветтик өлкөлөрдүн улуттук валюталарынын ичинен эң түрүктуулугун карман турат.

Албетте, баары женил болуп жаткан жок. Алкө ар кандай экономикалык кырдаалдарга түш болууда. Бул жерден Улуттук банк оорчуулукту басып оттүүдө жана түрүктуулукту сактоодо маанилүү орунду ээлей бермекчи. Белгилүү болгондой, Улуттук банк макроэкономикалык чөйрөдө кенири багытта иш алып барат. Алсак, баалардын түркүтүлүгү, улуттук валютанын сатып алуу жөндөмдүүлүгүн сактап турдуу, банктын төлөмдердүн ишмердигин жакшыртуу жана башка кадамдарды жасоодо.

Улуттук банктын ишмердигине токтолгон көз карандысыз экспертер Улуттук банктын акча саясатынын негизинде улуттук сом эн түрүктуү валюталардын катарында түргандыгын айтышты. Кредиттердин үстөк пайызы төмөндөп, экономикадагы долларлашуу деңгээли кескин азайып жаткандыгын баса белгилешти.

ИННОВАЦИЯЛЫК ИИГИЛИКТЕР

Улуттук банк тарабынан жүргүзүлгөн тиешелүү иштерден улам акыркы жылдары калктын финанссылык сабаттуулугу да жогорулап, насыя алууда кардарлардын жоопкерчилиги да есөн. Адамдар мурдагыдай

лык. Учурда өлкө боюнча 1,6 миллион банктык төлөм картасы жана 300-дөн ашунун банкомат иш алыш барууда. Бардык бюджеттик уюмдар маяндана төлөм карталары менен берүүгө өткөрүлгөн.

Ошондой эле 25 коммерциялык банк 18 интернет банкинг, 7 мобилдик банкинг кызметтерин көрсөтүп баштashты. Улуттук банктын Төлөм системалары башкармалыгынын операторлор жана төлөм уюмдары бөлүмүнүн жетекчиси **Айбек Султанаалиевдин** маалыматы боюнча, электрондук акчалар да көп колдонула баштаган. Бул багытта 6 коммерциялык банк лицензия алыш, "Элсом", "Мобильник" жана "Умай" электрондук капчыктары азыр активдүү иш алыш барууда. Электрондук капчык дагы бир кыйла өнүгөрүнө ишнешим күн. Ал тургай жакынкы келечекте жалаң электрондук акчалар гана иштетилип калат деген идеалисттер да жок эмес.

ЕАЗБ ЖАНА БИРДИКТУУ ВАЛЮТАГА ӨТҮҮ МАСЕЛЕСИ

Кыргызстан 2015-жылдын август айында ЕАЭБге кирген. Бул экономиканын бардык тармагына өз таасирин тийгизбей койгон жок. Алкө аталган интеграциялык шериктештүкке киргендеги мезгил ЕАЭБдин нефть өндүрүүчү өлкөлөрүндөгү кризис учурна да түш келгенин эске алуубуз зарыл. Ошого карабастан Кыргызстан бул оорчулукка турштук бере алды.

Ошондой эле акыркы кездерде актуалдуу болбосо дагы интеграциялык алкакта бирдиктүү валютага өтүү маселесин айрым эксперттер айттып жүрүштөт. Албетте, учурдан актуалдуу маселесе болбогону менен, эртeliк интеграциялык алкакта бул маселе көтөрүлүп калусу толук ыктымал. Конференциянын жүрүшүндө да бул маселе күн тартибине кирбекенине карабастан көтөрүлүп, талкууга алынды. Мында ар түрдүү сунуштар, пикирлер айттылганы менен, негизинен Кыргызстан үчүн бирдиктүү валютага өтүү эртeliк кылат жана кооптуу деген тыянакка келиши.

Алсак, көз карандысыз эксперт **Марат Султанов**: "Егерде бий ЕАЭБди сактап калабыз десек, шашылыштын кажети жок. Биз экономикалык жактап дагы өсүшүбүз керек. ЕАЭБге киргендеги өлкөлөр бардык жактап баланска жетишкенде гана бирдиктүү валюта киргизүүнө ойлонсон болот. Азырчына киршенин төңдө, фискалдик саясат, капиталын бирдиктүү маселелерди чечпей түрүп бул жөнүндө ойлонбой дөлө койсок болот", - дейт.

Ал эми Кыргызстан банктар ассоциациясынын башчысы **Анвар Абдраев**: "Мен бирдиктүү валютанын киргизилишине каршымын. Керек болсо 15 жылдык аралык да оптималдуу эмес. Салыштырмалуу бир кыйла өнүккөн Европалык бирликтин өлкөлөрүнүн тажрыйбасы да көп нерсени айттып турат. Бул маселеге аябай этияттык менен кайрылышыбыз керек. Улуттук банктын позициясы бул баятта түркүтүү болушу зарыл", - деп билдири.

Конференциянын жыйынтыгында мамлекеттик уюмдар, банк жана банктык эмес сектор жана төлөм уюмдарынын өкүлдөрү ортосунда өз ара алгылуктуу негизде кызматташып, тыгыз иш алыш барууну улантуу чечими кабыл алынды.

Ибрагим Жусуев

